

Barne- og familiedepartementet

Oslo 8 september 2024

Høringsuttalelse ny barnelov

Høringsuttalelse til Høringsutkast av 18.06.24 om «Ny barnelov - Likestilt foreldreskap og felles omsorg for barn etter samlivsbrudd»

Vi i Stiftelsen barnas rettigheter (BARNAS) viser til vår høringsuttalelse av 14 mai 2021 til NOU 2020:14 Ny barnelov, som opprettholdes – dog med én justering hva gjelder delt fast bosted (delt foreldrefullmakt / delt daglig myndighet), se nedenfor.

Vi vil gjenta vår påpekning av pågående menneskerettsbrudd i barnefordelingssaker, hvor domstolene fastsetter samvær og fratar foreldreansvar uten hensyn til EMDs praksis etter EMK artikkel 8, se nedenfor.

BARNAS slutter seg i det vesentlige til høringsuttalelsen fra PASG Norge (Parental Alienation Study Group). Vi har vært tilstede på PASG sin konferanse i Oslo 2024 – *Promoting the Child's best interests* – og kan konstatere at PASG mønstrer tunge internasjonale forskere, både medlemmer og inviterte, med et faglig nivå og vilje til analyse og åpen diskusjon som langt overgår hva vi har funnet hos norske akademikere og som kunnskapsgrunnlag i Barne- og familiedepartementets og Bufdirs publikasjoner. Begrepene foreldrefiendtlighet og foreldrefremmedgjøring (parental alienation) har møtt betydelig motstand hos norske myndigheter, akademikere og dommere. Dette skyldes både at man har oppfattet det som forsøk på å sette en diagnose og en akademisk-feministisk motstand mot det man har oppfattet som krangleverne fedres forsøk på å stemple mor. Begge reaksjoner oppsto i en tid da barn stort sett hadde fast bosted hos mor etter samlivsbrudd. Idag rammer foreldrefremmedgjøring både kvinner og menn, men mest av alt barna. BARNAS er av den oppfatning at når det foreligger fremmedgjørende adferd (alienating behavior) som medfører at barnet blir fremmedgjort overfor en forelder (alienated), så er foreldrefremmedgjøring (parental alienation) et dekkende og anvendelig uttrykk. Dette utelukker selvsagt ikke at man må se på

familiesystemet og familiedynamikken. Det utelukker heller ikke at minst én av foreldrene har et personlighetsavvik. Etter BARNAS syn er foreldrefremmedgjøring et betydelig folkehelseproblem, og myndighetenes avvisning av fenomenet har skapt unødige lidelse for mange barn og familier som ikke har fått myndighetenes støtte til å sikre relasjonen til begge foreldre. Ikke bare barna og den utstøtte forelderen er berørt, men hele familier, med besteforeldre, tanter, onkler og søskenbarn. BARNAS mener at problemet må tas på alvor. Tidlig inngripen fra domstolenes side ved for eksempel samværsnekt er avgjørende. Hvor barnet er blitt fremmedgjort, er det avgjørende med en riktig analyse på grunnlag av et anvendelig begrep, og deretter en intervensjon hvor myndighetene tilbyr terapi knyttet til at barnet bringes tilbake til den utstøtte forelderen, slik at relasjonen gjenopprettes. En slik forpliktelse følger av EMK artikkel 8. Vi viser forøvrig til høringsuttalelsen fra PASG Norge.

Norske myndigheter bryter rutinemessig menneskerettighetene i foreldretvistsaker hvor domstolene – uten å avklare og drøfte forholdet til EMDs praksis etter EMK artikkel 8 – fradømmer samværsrett eller kun tillater samvær med tilsyn (16-32 timer i året), ofte kombinert med fratagelse av foreldreansvar. I vår høringsuttalelse av 14 mai 2021 har vi redegjort for vilkårene for fratagelse av foreldreansvar og sterk begrensning av samvær, som etter EMK artikkel 8 er de samme i barnefordelingssaker som i barnevernssaker, nemlig at foreldren(e) er «particularly unfit» eller det foreligger andre «very exceptional circumstances». EMDs klare praksis nevnes ikke av norske dommere, byråkrater og akademikere, som synes å utgjøre en elitekonsensus i opposisjon til konvensjonen og Strassburg-domstolen. Motstanden mot å signere tilleggsprotokollen om individuell klagerett etter barnekonvensjonen taler her sitt tydelige språk. Geir Kjell Andersland og utvalget skal ha ros for å være de første til å fortelle politikerne at EMDs praksis etter artikkel 8 også gjelder i barnefordelingssaker – men det skjedde altså først i 2020. I saker etter barneloven er norsk rettspraksis like ignorant og menneskerettsstridig som den var i saker etter barnevernloven før Strand Lobben-saken i 2019. Vi håper ministeren forstår at norske dommere og departementsfolk ikke er lojale mot EMK. (Det er talende at når byråkratene i departementet for første gang av eget initiativ påberoper EMK artikkel 8, er det for å forsvare seg mot utvalgets forslag om å legge beslutning om flytting innenlands under foreldreansvaret.)

BARNAS opprettholder at også foreldrenes rett til familieliv må omtales i loven for at denne skal reflektere EMK artikkel 8 og EMDs praksis. Det foreslås følgende endring i § 1-4:

§ 1-4 Barnets og foreldras rett til familieliv

Barn og foreldre har rett til respekt for familielivet sitt.

Barn skal så langt råd er sikrast kontakt med begge foreldra.

Videre opprettholder BARNAS at EMD sine vilkår for å beslutte sterke begrensninger i samvær og fratagelse av foreldreansvar må fremgå direkte av lovteksten. Om dette ikke gjøres, er det ikke noen sjanse for at norske domstoler vil forholde seg til konvensjonen og EMDs praksis. En unnlattelse av å ta inn EMD sine vilkår for sterk samværsbegrensning og fratagelse av foreldreansvar vil tvert imot virke som en oppfordring til nasjonalt og barnesentrisk orienterte norske dommere om ikke å følge konvensjonen og EMDs praksis.

BARNAS foreslår at forslaget til § 6-1 andre og fjerde ledd om hvem som skal ha foreldreansvaret endres slik:

Dersom foreldra ikkje er gifte eller sambuarar når eit barn blir født, har *mora*, foreldreansvaret aleine. *Faren eller andre som reknast som forelder til barnet skal straks få melding om reglane om foreldreansvar og kan innan ein månad erklære at dei tek del i foreldreansvaret.* Foreldra kan også avtale at dei skal ha foreldreansvaret saman, eller at den andre forelderen skal ha foreldreansvaret aleine.

Er foreldra usamde om foreldreansvar etter denne paragrafen, må retten ta avgjerd. Retten kan gje éin av foreldra foreldreansvaret aleine berre dersom *forelderen er særleg uskikka eller det finst andre heilt spesielle omstende*.

Om delt bosted og forslaget til nye begreper har BARNAS følgende innspill:

BARNAS har merket seg begrepsdiskusjonen, og ønsket om et begrep – «foreldrefullmakt» – som betegner daglig omsorgs-kompetansen, dette i motsetning til hvor barnet faktisk oppholder seg. Vi har sans for PASG sine innvendinger til departementets forslag. Likevel er det behov for å skille mellom kompetanse og hvor barnet faktisk oppholder seg. Vi mener at forslaget er godt dersom, og bare dersom, lovgiver begrenser domstolenes adgang til å redusere en forelders botid med barnet (samvær) når foreldrene har delt foreldrefullmakt.

De foreslåtte nye begreper virker kunstige og kan lett forveksles med foreldreansvar (parental authority). «Foreldrefullmakt» virker dessuten paternalistisk fordi det forutsetter at det finnes en fullmektig som gir foreldrene fullmakten, og denne fullmektigen kan vel ikke tenkes å være noen annen enn staten. Uten å bli veldig filosofisk, vil nok de fleste ha forestillinger om at foreldre naturlig – i kraft av å være foreldre – har myndighet over sine barn, ikke fordi staten i sin omnipotente velvilje tildeler dem en slik «fullmakt». Dersom det skal innføres et nytt begrep, foreslår BARNAS «daglig myndighet», «*dagleg avgjerdsrett*» på nynorsk. På nynorsk blir forvekslingsfaren med «parental authority» mindre. Begrepet «dagleg» er vel innarbeidet fra «daglig omsorg».

BARNAS vil advare mot at domstolene – i alminnelighet – først skal kunne fastsette delt foreldrefullmakt (dagleg avgjerdsrett) for deretter å fravike 50-50 faktisk bosted ved å gi seg hen til å finmåle oppholdstid hos hver av foreldrene. Den velmenende dommer kan for eksempel, på grunnlag av den sakkyndiges uutgrunnelige innsikt, komme til at det er best for barnet å bo 60% hos mor og 40% hos far – med delt foreldrefullmakt for foreldrene. Etter BARNAS' syn blir slikt i sum konflikt drivende, paternalistisk og vilkårlig. Det kan imidlertid stille seg annerledes dersom foreldrene bor lang fra hverandre, slik at samvær av praktiske grunner bare kan skje for eksempel annenhver helg hos den ene forelder. I en slik situasjon bør ikke delt foreldrefullmakt være til hinder for en praktisk nødvendig fordeling av barnets botid hos hver av foreldrene. Men dersom det ikke foreligger slike hensyn, bør foreldrefullmakt (daglig myndighet) innebære 50-50 faktisk botid – med mindre foreldrene avtaler noe annet.

BARNAS er kommet til at delt fast bosted (delt foreldrefullmakt / delt dagleg avgjerdsrett) ikke bare rettslig bør likestilles med fast bosted hos én forelder og samvær med den andre, men gjøres til samfunnets og lovens foretrukne ordning, slik det for eksempel er i Frankrike. En slik regel vil for det første innebære at det skal være delt fast bosted (delt foreldrefullmakt / delt dagleg avgjerdsrett) dersom intet annet er avtalt. Ved samlivsbrudd skal det altså – i fravær av avtale eller dom – automatisk være delt fast bosted (delt foreldrefullmakt / delt dagleg avgjerdsrett). For det andre vil en slik regel innebære en høy rettslig terskel for at domstolene skal kunne fravike ordningen med delt fast bosted (delt foreldrefullmakt / delt dagleg avgjerdsrett). En forelder som henvender seg til domstolene og motsetter seg delt fast bosted (delt foreldrefullmakt / delt dagleg avgjerdsrett), må kunne vise til alvorlig omsorgssvikt hos den annen forelder – som risiko for seksuelt misbruk, gjentatt og ukorrigert vold, rus, alvorlig psykisk lidelse eller foreldrefremmedgjørende adferd. En anførsel om at det etter en samlet vurdering – og uten at det foreligger forhold som nevnt – vil være til barnets beste at saksøker har fast bosted (foreldrefullmakt / dagleg avgjerdsrett), slik påstandsgrunnlaget for domstolene normalt er i dag, skal ikke kunne føre frem.

En regel om at delt fast bosted (delt foreldrefullmakt / delt dagleg avgjerdsrett) bare kan fravikes ved risiko for alvorlig omsorgssvikt vil være til barnets beste fordi flest mulig barn vil få vokse opp i god kontakt med begge sine foreldre. Regelen er konflikthindrende og hindrer lite konstruktiv bevisføring om grader av god nok omsorg. Den hindrer også at sakkyndige og dommere får anledning til å gjøre

skjønnsmessige og ofte vilkårlige vurderinger av hvem av foreldrene som er best. Målet må være å unngå alvorlig omsorgssvikt, ikke å finmåle emosjonell omsorg. For barn vil belastningen ved en rettsprosess normalt være langt større enn den mulige belastningen ved å måtte tilbringe halve tiden hos en forelder som har marginalt lavere emosjonell omsorgsevne enn den andre. Regelen er også best i tråd med målet om likestilling mellom kjønnene.

BARNAS foreslår, basert på departementets forslag om «foreldrefullmakt» (dagleg avgjerdsrett), at forslaget til §§ 7-1, 7-2 og 7-3 endres slik:

§ 7-1 Om dagleg avgjerdsrett

Dagleg avgjerdsrett er ein rett og ei plikt til å ivareta barnet gjennom å representere barnet, og å ta dei viktigaste avgjerdene som gjeld dagleglivet til og omsorga for barnet.

Foreldra avtalar kor mykje tid barnet skal bu hos eller vere saman med kvar av dei etter føresegnene om samvær i kapittel 8.

Om foreldre som har dagleg avgjerdsrett for barnet saman ikkje lukkjast med å koma fram til ein avtale, skal barnet bu lik tid hos kvar av foreldra, med mindre retten fastset noko anna etter kapittel 8.

§ 7-2 Kven som har dagleg avgjerdsrett

Dersom foreldra er gifte eller sambuarar når eit barn blir født, har dei *dagleg avgjerdsrett* for barnet saman.

Dersom foreldra ikkje er gifte eller sambuarar når eit barn blir født, har *mora dagleg avgjerdsrett* for barnet aleine. *Faren eller andre som reknast som forelder til barnet skal straks få melding om reglane om dagleg avgjerdsrett og kan innan ein månad erklære at dei tek del i den daglege avgjerdsretten. Foreldra kan og avtale at dei skal ha den daglege avgjerdsretten saman, eller at den andre forelderens skal ha den daglege avgjerdsretten aleine.*

Foreldre som separerer eller skil seg eller flyttar frå kvarandre, har framleis *dagleg avgjerdsrett* for barnet saman.

Den eller dei av foreldra som skal ha *dagleg avgjerdsrett* for barnet, må i alle tilfelle og ha del i foreldreansvaret.

Ein forelder som er usamd i at foreldra saman skal ha dagleg avgjerdsrett etter denne paragrafen, kan reise søksmål med krav om at ho eller han aleine skal ha den daglege avgjerdsretten. Retten kan berre avgjere at ein forelder skal ha dagleg avgjerdsrett aleine dersom den andre forelderens er særleg uskikka eller det finst andre heilt spesielle omstende.

Det kan i avtale eller i dom setjast vilkår for *dagleg avgjerdsrett*.

Departementet kan gi forskrift om registrering av foreldrefullmakt.

§ 7-3 Avgjerder som høyrer til dagleg avgjerdsrett

Den eller dei som har *dagleg avgjerdsrett*, kan representere barnet og ta dei viktigaste avgjerdene som gjeld dagleglivet til og omsorga for barnet, irekna om barnet si flytting innanlands etter føresegna i § 7-4.

Har foreldra sams foreldreansvar, men berre den eine har *dagleg avgjerdsrett*, kan den andre ikkje setje seg mot at den som har *dagleg avgjerdsrett*, tek avgjerder som nemnt i første ledd.

Lovforslaget § 8-1 om samvær er ikke i samsvar med det formålet utvalget beskriver i merknaden til bestemmelsen. Forslaget til en ny bestemmelse om at dersom samvær ikke er til det beste for barnet, skal det ikke være noe samvær, er ikke i overenstemmelse med EMK art 8 og EMD-praksis. Som sagt har EMD avgjort at sterke begrensninger i samvær i utgangspunktet bare kan gjøres når en forelder er særlig uskikket (particularly unfit) eller det foreligger andre helt spesielle omstendigheter (very exceptional circumstances). I slike tilfelle kan gjenforeningsformålet oppgis.

Sterke begrensninger i samvær med en forelder som ikke er særlig uskikket og hvor det heller ikke foreligger andre helt spesielle omstendigheter, kan bare forsvares dersom samvær for tiden vil påføre barnet en urimelig belastning (undue hardship). Det inntreffer da en sterk positiv forpliktelse for myndighetene til aktivt å arbeide for å styrke og utvikle relasjonen mellom barnet og forelderens.

BARNAS foreslår at forslaget til § 8-1 om barns og foreldres rett til samvær endres slik:

§ 8-1 Barnets og foreldra sin rett til samvær

Barnet har rett til kontakt og samvær med begge foreldra. Samvær er den tida barnet bur hos, er saman med eller har anna form for kontakt med forelderens.

Dersom foreldra sammen har dagleg avgjerdsrett, skal barnet bu lik tid hos kvar av foreldra, med mindre retten fastset noko anna. Slik avgjerd kan berre treffast i følgjande tilfelle:

- a. Dersom den andre forelderens er særleg uskikka eller det finst andre heilt spesielle omstende.*
- b. Dersom lik butid hos kvar av foreldra vil vera urimeleg tyngjande for barnet. Ei slik ordning skal reknast for førebels, og styresmaktene har i slike tilfelle ei plikt til å arbeide for å styrke og utvikle relasjonen mellom barnet og forelderens.*
- c. Dersom vesentlege praktiske forhold tilseier det, til dømes at foreldra bur langt frå kvarandre.*

BARNAS stiller seg uforstående til at begrepene mor og far synes å være på vei ut av barneloven.

Oslo 8 september 2024

Fridtjof P Gundersen
Daglig leder Stiftelsen barnas rettigheter